

Jan Neruda : Písně kosmické (1878)

Letní Ty noci zářivá,
jakž Tebou srdce okřívá –
ve dne tak sladkobolno,
a teď tak volno, volno!

S oblohy bílý měsíček,
starobný nebes tatíček,
stříbrné světla pýří
po celém světě šíří.

Dokola jeho dětičky,
drobounké, smavé hvězdičky,
dukátkovými hlasy
zvoní na krásné časy.

Vzhůru již hlavu, národe,
k nebi své vzdvihni oči!
viz: jsou tam i malé hvězdičky,
kol nichž se velké točí!
Toť prostě tím: ty maličké
z jadného jsou fládrů,
ale ty velké a poslušné
jen z plynových jsou hadrů.

Troufám, že při té myšlence
srdce ti povyskočí –
nuž – buďme tou malou hvězdičkou,
kol níž se velké točí!
Jde to, ach jde! jen každý hled
k vlastnímu dobře jádru:
bude-li každý z nás z křemene,
je celý národ z kvádrů!

(A mluví člověk:)

Jak lvové bijem o mříže,

jak lvové v kleci jatí,
my bychom vzhůru k nebesům
a jsme zde Zemí spjatí.

Nám zdá se, s hvězd že vane hlas:
„Nuž pojdte, páni, blíže,
jen trochu blíže, hrdobci,
jimž hrouda nohy víže!“

My přijdem! Odpusť, matičko,
již jsi nám, Země, malá,
my blesk k myšlénkám spřaháme
a noha parou cvalá.

My přijdem! Duch náš roste v výš
a tepny touhou bijí,
zimniční touhou po světech
div srdce nerozbijí!

My přijdem blíž, my přijdem blíž,
my světů dožijeme,
my bijem o mříž, ducha lvi,
a my ji rozbijeme!

Seděly žáby v kaluži,

hleděly vzhůru k nebi,
starý jim žabák učený
odvíral tvrdé lebi.

Vysvětloval jim oblohu,
líčil ty světlé drtky,
mluvil o pánech hvězdářích
zove je „Světa krtky.“

Pravil, že jejich hvězdný skum
zvláštní je mírou veden,
dvacet že milliónů mil
teprv jim loket jeden.

Tedy že, řekněm pro příklad,
– věřimeli v ty krtky –
k Neptunu třicet loket je,
k Venuši jen tři čtvrtky.

Rozmluvil se pak o Slunci,
žáby jsou divem němy,
ze Slunce že by nastrouhal
na tři sta tisíc Zemí.

Slunce že velmi slouží nám,
paprskovými klíny
štípajíc věčnost na rok a
směnkové na termíny.

O kometách že těžká řeč,
rozhodnout že to nechce,
miní však, že by nemělo
soudit se příliš lehce.

Nejsou však všechny nešťastny,
nejsou snad zhoubny všechny,
o jedné ale vypráví
sám rytíř Luběněcki:

sotva se její paprsky
odněkud k nám sem vdraly,
vskutku se v glinské hospodě
hanebně ševci sprali.

O hvězdách potom podotknul,
po nebi co jich všude,
skoro že samá slunce jsou,
zelené, modré, rudé.

Vezmem-li pak pod spektroskop
paprsek jejich světla,
že v něm naleznem kovy tyž,
z nichž se i Země spletla.

Umlknul. Kolem horlivě
šuškají posluchači.
Žabák se ptá, zdaž o světech
ještě cos zvědít ráčí.

„Jen bychom rády věděly,“
vrch hlavy poulí zraky,
„jsou-li tam tvoři jako my,
jsou-li tam žáby taky!“

ÚKOLY

1. Určete hlavní téma sbírky, vysvětlete, v jakých různých podobách a souvislostech je Neruda zpracovává.
2. Jaké druhy lyriky byste našli mezi ukázkami? Která z básní je blízká bajce?
3. Vyhledejte v ukázkách příklady personifikace, metafory, apostrofy, zdrobnělin (deminutiv). Jaký účinek má jejich použití v básnickém textu?